11.1.2021

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

VR-Yhtymän kommentit hallituksen esitykseen HE 245/2020 eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

VR-Yhtymä Oy (VR) kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkokentässä mainitussa asiassa ja lausuu siitä seuraavaa:

1. Joukkoliikenteen terveysturvallisuus pystytään tutkitusti varmistamaan hygieniatasoa ja turvaetäisyyksiä ylläpitämällä - matkustajamäärien rajoittaminen on tarpeetonta

VR pitää erittäin tärkeänä sitä, että vallitsevassa tartuntatautitilanteessa arvioidaan kaikkia käytettävissä olevia keinoja estää koronaviruksen leviäminen. Tuoreimmassa lakiluonnoksessa henkilöliikennettä koskevat terveysturvallisuus-toimenpiteet ovat ensisijaisesti hygieniaan ja turvaetäisyyksiin liittyviä. Nämä ovat myös VR:n kokemuksen perusteella kaikkein vaikuttavimmat keinot estää tartuntoja.

Hallituksen esityksessä matkustajamääriä koskevat väliaikaiset rajoitukset ovat viimesijaisesti käyttöönotettavia. Rajoitukset tehdään kuukaudeksi kerrallaan ja päätös on tarvittaessa välittömästi kumottavissa. Rajoitusten määräämiselle on kirjattu kriteerit ja päätöstä tehdessä huomioidaan muut toimenpiteet matkustajien välisten lähikontaktien rajoittamiseksi. Pidämme edellä mainittuja matkustajamäärä-rajoituksiin liittyviä muutoksia tarkoituksenmukaisina suhteessa 9.9.2020 päivättyyn esitykseen liikennepalvelujen osalta. VR haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin, joiden osalta esitystä tulisi vielä kehittää:

- Tutkimusten perusteella joukkoliikenteen on todettu olevan turvallista operaattoreilla jo käytössä olevien laajojen hygieniaan ja turvaetäisyyksiin liittyvien turvallisuustoimenpiteiden ansiosta. Hallituksen esityksessä ei matkustajamäärärajoitusten osalta ole huomioitu kansainvälisiä tutkimuksia joukkoliikenteestä.

- VR:n kattava ja jatkuvasti päivittyvä ohjelma koronan ehkäisemiseksi tehtävistä toimenpiteistä turvallisen junamatkustuksen takaamiseksi on osoittautunut käytännössä toimivaksi, koska tartuntatapauksia ei ole ollut. Matkustajamäärien rajoittaminen on siten tarpeeton lisätoimenpide.

- Paitsi että matkustajamäärien rajoittaminen on tarpeetonta, se on käytännössä mahdotonta liikenteen avoimen luonteen, alueellisten rajoitusten ja tiheän vuoro- ja pysäkkivälien vuoksi niin juna- kuin linja-autoliikenteessäkin.

2. Ei yhtäkään VR:n juna- tai bussiliikenteessä alkanutta tartuntaketjua Suomessa

- Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että junamatkustaminen on erittäin turvallista, eikä joukkoliikenteen ole todettu Suomessakaan olevan tartuntaketjujen lähde. VR:n juna- tai linja-autoliikenteessä ei ole todennettu yhtäkään joukkoliikenteessä alkanutta tartuntaketjua, eikä henkilökunnallamme

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki
Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki
P. 029 4343
etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi
Y-tunnus 1003521-5

ole todettu yhtäkään työtehtävissä saatua koronatartuntaa koko koronapandemian aikana.

- VR:llä on yli 120 eri toimenpiteestä koostuva ohjelma riittävän hygieniatason ja turvaetäisyyksien varmistamiseksi. Käytössä olevilla hygieniakäytänteillä on estetty epidemian leviäminen liikennevälineissä lain tavoittelemalla tavalla, eikä matkustajamäärien rajoittaminen lakiesityksen keinoin ole tarpeen.

- Joukkoliikenteeseen kohdistuvat rajoitukset leimaavat joukkoliikennettä ja heikentävät joukkoliikenteen mielikuvaa, mikä on ristiriidassa suhteessa hallituksen tavoitteisiin liikenteen päästöjen vähentämiseksi.

- VR kannattaa jäykän sääntelyn sijaan tukeutumista THL:n ja muiden viranomaisten suosituksiin, jotka reagoivat joustavasti epidemiatilanteen muutoksiin.

- Matkustajamäärien rajoittaminen on näkemyksemme mukaan ylimitoitettu toimenpide. Mikäli tähän ratkaisuun kuitenkin päädytään, tulisi menetykset korvata liikenteenharjoittajille.

3. Todennäköisyys koronaviruksen saamiseksi joukkoliikenteessä on kansainvälisten tutkimusten mukaan häviävän pieni

Kaikki tutkimukset osoittavat, että junamatkustaminen on erittäin turvallista. Tieteellisissä tutkimuksissa ei ole löytynyt todisteita siitä, että koronavirus olisi levinnyt joukkoliikenteessä. Tähän johtopäätökseen ovat päätyneet muun muassa kansainvälinen joukkoliikenneliitto UITP, kansainvälinen rautatieliitto UIC, Iso-Britannian raideliikenteen turvallisuudesta vastaavan organisaation RSSB, Deutsche Bahn sekä Ranskassa, Espanjassa ja Itävallassa tehdyt tutkimukset.

Kansainvälinen rautatieliitto UIC on käynyt läpi 65 tutkimusta tartuntatautiryppäistä, joista *vain yhden* todettiin liittyvän junaliikenteeseen. Kyseessä oli Kiinan Wuhanissa vuoden 2020 tammikuussa, ennen pandemian alkua suoritettu junamatka, jolla ei käytetty maskeja. Maailmanlaajuisesti on siis löydetty vain yksi todennettu tartunta junassa. Tutkimukset osoittavat seuraavaa:

- Ei korrelaatiota joukkoliikenteen matkustajamäärien ja koronan välillä maailmanlaajuisen, isot kaupungit kattavan materiaalin perusteella.
- Matemaattisten mallinnusten perusteella todennäköisyys koronaviruksen saamiseksi joukkoliikenteessä on häviävän pieni; Iso-Britanniassa tehdyn mallinnuksen perusteella tartuttavuusriski keskimäärin on vain 0,005%, kun joukkoliikenteessä noudatetaan terveysturvallisuutta parantavia toimenpiteitä.
- Kaluston ja toimitilojen pintojen koronavirustestauksissa ei ole ollut havaintoja viruksesta Espanjassa ja Iso-Britanniassa.
- Saksassa on tutkittu junahenkilökunnan sairastuvuutta ja todettu, että junahenkilökunnan sairastumisaste on jopa maan keskiarvoa alhaisempi.
- Deutsche Bahnin ja German Aerospace Centerin tekemän tutkimuksen mukaan maskit ehkäisevät tehokkaasti pisaroiden leviämistä junamatkoilla. Maskisuositus tekee joukkoliikenteestä entistä turvallisempaa ja lisäksi ilmastointi tuottaa raitista ilmaa vaunuihin.

VR-Yhtymä Oy

Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi

Y-tunnus 1003521-5

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että liikennöitsijöiden toteuttamat terveysturvallisuutta lisäävät toimenpiteet joukkoliikenteessä ovat osoittautuneet toimiviksi ja riski koronaviruksen saamiseksi joukkoliikenteessä on erittäin pieni.

Joukkoliikenne on ollut huomion kohteena koronaepidemiaan liittyvissä rajoitustoimenpiteissä sekä uutisoinnissa, mikä on luonut negatiivista vaikutelmaa joukkoliikenteen terveysturvallisuudesta. Viestinnästä syntyneet mielikuvat ovat omiaan lisäämään joukkoliikenteen matkustajien huolestuneisuutta ja vähentämään matkustamista entisestään.

4. Epidemian vaikutukset joukkoliikenteeseen ovat olleet dramaattiset ja matkustajamäärärajoitukset lisäisivät liikenteenharjoittajien ahdinkoa entisestään

Matkustajamäärien laskusuuntaus on jatkunut loppuvuotta kohti mentäessä koronan toisen aallon ja siihen liittyvien rajoitustoimenpiteiden myötä. Matkustajamäärät ovat tällä hetkellä noin 60% alhaisemmat, kuin vastaavalla ajanjaksolla vuonna 2019 ja toiminta on tappiollista. Matkustajamäärien rajoitukset tulisivat entisestään syventämään koronaepidemian negatiivisia vaikutuksia VR:n toimintaan. Lisäksi matkustajia siirtyisi saastuttavimpiin liikennemuotoihin, kuten henkilöautoihin.

Liikenteenharjoittajalle rajoitukset aiheuttaisivat lipputulojen romahtamisen, lippujen hyvityksistä aiheutuvia menetyksiä, tuotantokustannusten nousua ja henkilöstövaikutuksia. Lisäksi muutosten tekninen ja käytännön toimeenpano aiheuttaisi merkittäviä lisäkustannuksia. VR on joutunut jo nykytilanteessa matkustajamäärien romahtamisen myötä käynnistämään työvoiman sopeuttamista koskevat yhteistoimintaneuvottelut koko konsernissa. Matkustajamäärien rajoittaminen heikentäisi joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä ja johtaisi palvelutason heikentymiseen.

Kaukoliikenteen junien täyttöasteet ovat arkisin 10-20%, mikä on alle puolet normaalista. Viikonloppuisin täyttöasteet ovat hieman korkeammat, mutta silti kolmanneksen jäljessä normaalista. Lähiliikenteen matkustajamäärissä näkyy edelleen etätyösuosituksen vaikutus työmatkustuksen laskuun. EU-tason ennusteiden mukaan paluu koronakriisiä edeltäviin matkustajamääriin rautatieliikenteessä tulee tapahtumaan vasta vuonna 2023 tai 2024.

VR-konserniin kuuluva Oy Pohjolan Liikenne Ab harjoittaa linja-autoliikennettä sekä sopimusliikenteenä (kaupunkiliikenne) että markkinaehtoisena liikenteenä. Markkinaehtoisessa linja-autoliikenteessä koronaepidemian vaikutukset olivat havaittavissa yhtä dramaattisina, kuin edellä kuvatussa junaliikenteessä. Matkustajamäärät putosivat pahimmillaan 90 % vuoden 2019 tasosta, aiheuttaen huomattavia taloudellisia menetyksiä.

5. Matkustajamäärärajoitukset saattaisivat aiheuttaa välttämättömän työ- ja asiointimatkustuksen vaarantumisen

VR haluaa tässä yhteydessä kiinnittää huomiota välttämättömään työ- ja asiointimatkustukseen, mikä tulee merkittävästi kärsimään, mikäli rajoitetaan paikkamäärää. Tällä voi olla merkitystä yhteiskunnan kriittisten alojen toiminnan kannalta. Lisäksi rajoitustoimilla olisi vaikutusta sosiaalisesti heikommassa asemalla

olevien kansalaisten matkustukseen, joiden liikkuminen nojaa julkisiin liikennevälineisiin. Rajoitukset heikentäisivät myös alueiden välistä saavutettavuutta.

6. Yksityiskohtaiset kommentit pykäliin

58 c § Toimenpiteet covid-19 -epidemian leviämisen estämiseksi

Ehdotetussa 58 c §:ssä säädettäisiin asemien, terminaalien ja muiden vastaavien tilojen hallinnasta vastaavien toimijoiden yhdessä liikennepalvelujen tarjoajan kanssa Covid-19 -taudin leviämisen estämiseksi tehtävistä järjestelyistä, joilla ohjataan matkustajia liikennevälineeseen siirtymisessä ja sieltä poistumisessa.

VR haluaa tässä yhteydessä kiinnittää huomiota matkustajaliikenneasemien omistukseen, joka on nykyään hajautunut useiden toimijoiden kesken, mikä tulee huomioida määriteltäessä vastuutaho edellä kuvattujen järjestelyjen toteuttamisesta.

58 e § Henkilöliikennettä koskevat toimenpiteet covid-19- epidemian leviämisen estämiseksi

Hygieniatason ylläpitäminen
Uuden 58 e §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kuljetuspalvelun tarjoajan olisi huolehdittava liikennevälineen matkustajien käyttöön tarkoitettujen tilojen ja pintojen puhdistamisesta säännöllisesti riittävän hygieniatason saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi sekä matkustajille tarvittavista mahdollisuuksista hygieniatason ylläpitämiseksi liikennevälineessä.

VR on kiinnittänyt omassa toiminnassaan erityistä huomiota matkustushygieniaan ja turvaetäisyyksiin. Noudatamme THL:n antamia suosituksia. Siivoamme junia ja tilojamme tehostetusti desinfioivilla puhdistusaineilla ja desinfiointilaitteella. Suurimmilla asemillamme ja junissa on käsidesipisteitä. Olemme hankkineet erityisen desinfiointilaitteen perusteellisempia siivouksia varten, lisänneet juniin liikkuvia siivouspartioita sekä lisänneet välisiivouksia ja ylimääräisiä desinfiointeja yöjuniin ja ravintolavaunuihin. Lisäksi olemme ottaneet käyttöön lukuisia muita toimenpiteitä korkean hygieniatason takaamiseksi.

Myös VR-konserniin kuuluvassa linja-autoliikenteessä on otettu käyttöön tehostetut hygieniatoimenpiteet. Erityisesti sopimusliikenteeseen kuuluvassa kaupunkiliikenteessä vaatimus liikennevälineiden puhdistuksesta vuorovälein on käytännössä mahdoton toteuttaa. Linja-autojen kääntöajat päätepysäkillä ovat pääosin niin lyhyet, että ne eivät mahdollista vuorovälein toteutettavaa puhdistamista. Näkemyksemme mukaan kerran päivässä tapahtuva linja-autojen siivous ja pintojen puhdistaminen olisi riittävä vaatimus. Jos liikennevälineiden osalta asetetaan erityinen puhdistusvelvoite, tulee huomioon ottaa myös muut mahdolliset tartuntoja estävät ratkaisut kuten esimerkiksi aktiivinen pinnoite, joka itsessään poistaa virukset. Kääntöaikojen pidentäminen ei ole mahdollista, koska se edellyttäisi ylimääräistä kalustoa, mitä erityisesti ruuhka-aikana ei ole käytettävissä ja aiheuttaisi merkittäviä lisäkustannuksia.

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki
Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki
P. 029 4343
etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi
Y-tunnus 1003521-5

Matkustajien turvaetäisyyden ylläpitäminen
VR liikennöi vuoden 2021 alusta noin 75-80 % epidemiaa edeltäneestä kaukojunaliikenteestä. Lähijunaliikenteessä liikennöidään normaalivuorotarjonnalla. Yleisesti ottaen junissa on hyvin tilaa. VR:llä on käytössä useita eri toimenpiteitä väljyyden maksimoimiseksi junissa:

- Liikennöimme kysyntään nähden runsaalla vuoromäärällä ja kalustolla.
- Lipunmyynnin algoritmi maksimoi etäisyyden muihin matkustajiin jo lippua ostettaessa. Lippua voi muuttaa vielä lähtöpäivänä.
- Junalippu on ostettava ennen matkaa. Emme toistaiseksi myy lippuja junissa, jotta jokaiselle matkustajalle riittää oma paikka ja junat eivät ruuhkautuisi.
- Ruuhkattomille vuoroille myydään edullisempia lippuja.
- Ohjeistamme matkustajia välttämään ruuhka-aikoja.
- Matkustajien on mahdollista varata kokonainen hytti omaan käyttöönsä kaukoliikenteen junissa, samoin makuuhyttejä myydään yhden asiakkaan käyttöön. Lisäksi kaukoliikenteen päiväjunissa on mahdollista ostaa viereinen paikka tyhjäksi.
- Ravintolavaunun asiakaspaikat on puolitettu ja tuotteita voi tilata omalle paikalle.
- Opastamme asiakkaita odottamaan paikallaan loppuun asti ennen junasta pois nousemista.
- Kuulutamme junissa yskimis-, aivastus- ja käsihygieniaohjeista sekä turvaetäisyydestä huolehtimisesta koko matkan ajan. Kaukoliikenteen junissa on myynnissä maskeja ja käsidesiä. Lisäksi käsidesiä on saatavilla VR:n kalustossa.
- Ekstra-luokan vaunuissa edellytetään kasvomaskin käyttöä matkustajilta.
- VR on suositellut matkustajia käyttämään maskeja kaikissa junavuoroissa ja VR:n asiakasrajapinnassa toimiva henkilökunta käyttää junissa aina maskia tai muuta suojainta.

58 f § Matkustajamäärän väliaikainen rajoittaminen covid-19 -epidemian leviämisen estämiseksi

Liikenne- ja viestintävirasto saisi enintään kuukaudeksi kerrallaan rajoittaa matkustajamäärää enintään puolella siitä suurimmasta sallitusta määrästä, joka on sallittua ottaa liikennevälineeseen. Liikenne- ja viestintäviraston olisi päätöstä tehdessään huomioitava tartuntojen ilmaantuvuus alueilla, joilla liikennöinti pääosin tapahtuu, mahdollisuudet välttää matkustajien välisiä lähikontakteja sekä liikennöitsijöiden toteuttamat toimenpiteet matkustajien välisten lähikontaktien rajoittamiseksi.

VR pitää tarkoituksenmukaisena, että esityksessä matkustajamäärien rajoittaminen on määritelty viimesijaiseksi keinoksi sekä on otettu huomioon liikennöitsijöiden toteuttamat toimenpiteet matkustajien välisten kontaktien rajoittamiseksi.

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki
Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki
P. 029 4343
etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi
Y-tunnus 1003521-5

11.1.2021

VR haluaa kiinnittää huomiota ilmaantuvuuskriteereihin, joiden perusteella matkustajamäärien rajoituksia koskeva päätös voidaan tehdä. Ottaen huomioon, että matkustajamäärien rajoittaminen on viimesijainen keino, katsomme, että kriteeri on yleiseurooppalaiseen tartuntojen ilmaantuvuustasoon nähden asetettu alhaiselle tasolle: ”sairaanhoitopiirin alueella 14 viimeisimmän päivän aikana todennettujen tartuntojen ilmaantuvuus 100 000 asukasta kohden on vähintään 25”. VR pitää tärkeänä, että vaikuttavuudeltaan laaja-alaisen päätöksen matkustajamäärien rajoittamisesta tulisi perustua kokonaisvaltaiseen harkintaan, jossa huomioidaan riittävällä tavalla junien ja muiden joukkoliikennevälineiden täyttöasteet ja muut epidemiaa hillitsevät toimet.

Matkustajapaikkamäärien rajoittamisen käytännön esteet joukkoliikenteessä

Matkustajapaikkamäärien rajoittaminen olisi käytännössä mahdotonta joukkoliikenteessä, jonka logiikkaa perustuu siihen, että suuri joukko ihmisiä nousee liikennevälineeseen ja poistuu siitä ilman ennakkovarauksia ja istumapaikkoja. Istumapaikkojen rajoittaminen johtaisi siihen, että matkustajat joutuisivat seisomaan ahtaasti käytävällä, eivätkä turvavälit toteutuisi.

Rajoitteiden käyttöönotto edellyttäisi huomattavia muutoksia toimintamalleihin, lipunmyyntijärjestelmään sekä kalustoon. Muutokset olisivat aikaavieviä ja aiheuttaisivat huomattavia taloudellisia kustannuksia liikenteenharjoittajille jo entisestään vaikeassa taloudellisessa tilanteessa.

Rajoitusten täytäntöönpano olisi käytännössä ja taloudellisesti mahdotonta, koska se edellyttäisi matkustajamäärien rajoitusten valvontaa jokaisella pysähdyksellä jokaiseen liikennevälineeseen nousevan ja siitä poistuvan henkilöiden määrän ja sijoittumisen osalta.

Juna- ja linja-autoliikenteen avoin luonne, esimerkiksi lentoliikenteestä poiketen, ei mahdollista myöskään alueellisten rajoitusten soveltamista. Junaliikenne palvelee alueiden ja kaupunkien välistä liikennettä ja reitit ulottuvat halki Suomen, jossa epidemiologiset tilanteet voivat saman junamatkan aikana vaihdella suuresti.

Lainvalmistelussa tulisi mielestämme vielä vahvemmin huomioida joukkoliikenteen käytännön reunaehdot ja tosiasiallisesti hyvä tilanne tartuntojen ehkäisyn suhteen sekä kohdentaa toimenpiteet oikeinmitoitettuina. VR kannattaa esitettyjä hygieniatoimenpiteitä sekä matkustajien välisen etäisyyden ylläpitämistä ja pitää näitä riittävinä ja käytännössä toimiviksi osoittautuneina toimenpiteinä. Näkemyksemme mukaan matkustajamäärien rajoittamiseen ei ole tarvetta ryhtyä.

VR-Yhtymä Oy

Jonna Juslin
johtaja, yhteiskuntasuhteet ja kansainväliset asiat

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki
Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki
P. 029 4343
etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi
Y-tunnus 1003521-5